

tistiky. Bohužel poněkud stranou zůstala literární genologie. Pro ty, kdo se zabývají kulturologickými a zejména areálovými studiiemi v obecném nebo užším měřítku, je však i takový postup inspirující. Materiál symposia a obou sborníků bude proto zařazen do konceptu nově akreditovaných studijních programů bakalářského a magisterského studia Filologicko-areálových studií a doktorského programu Teorie areálových studií na Ústavu slavistiky FF MU.

Ivo Pospíšil

VYDÁNÍ VÝKLADU SVATÉ LITURGIE IAONNIKIJE BAZILOVIČE

Svorad Zavarský – Peter Žeňuch (eds): *Iaonnikij Bazilovič: Tolkovanije svjaščennyja liturgii Novago Zakona istinnyja bezkrovnyja žertvy. Joannicius Bazilovits: Explicatio sacrae liturgiae Novae legis veri incruenti sacrificii.* Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae III. Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Pontificio Istituto Orientale Roma, Slovenský komitét slavistov, Spolok sv. Cyrila a Metoda, Bratislava – Roma 2009.

Nová edice má zpřístupnit širší evropské a světové veřejnosti texty dosud neznámé, přístupné pouze v knihovnách a archivech, které ukazují na území dnešního Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny/Podkarpatské Rusi, kde probíhala a probíhá hranice Slavia Latina a Slavia Byzantina, kde se tedy proplétají i tradice římské/latinské, byzantské/řecké a církevněslovanské. Takové texty jsou pozoruhodné z řady hledisek, zejména teologicko-kulturologického, ale i z jazykového; v prvním případě jde o působení a různé existenční peripetie řeckokatolické církve v tlaku ortodoxního, římskokatolického a protestantského křesťanství, v druhém o jazykové prostupování a střetávání církevní slovanštiny, latiny a národních jazyků, v Uhrách od druhé poloviny 18. století především maďarštiny. Je to tedy pole neorané nebo jen málo obdělávané a hlavně objekt multidisciplinárního a interdisciplinárního výzkumu a specifický případ areálových studií.

Autor *Tolkovanija svjaščennyja liturgii* Joannikij Juraj Bazilovič (1742–1821), rodák z Hlinišť u Michalovců na východním Slovensku, získal vzdělání v Užhorodě a Košicích, 1761 vstoupil do noviciátu baziliánského řádu v Krásném Brodě a přijal mnišské jméno Joannikij. Zde také absolvoval filozofická studia a stal se učitelem filozofie a teologie až do roku 1789, kdy byl jmenován protoigumenem a začal spolupracovat s mukačevským biskupem Andrejem Bačinským. Zanechal poměrně rozsáhlé dílo, z něhož jen část vyšla za jeho života tiskem (z důvodů liturgických a jazykových sporů, kdy byla na cyrilské texty nasazena přímá církevní cenzura kvůli údajnému šíření protikatolické propagandy ze strany ortodoxní církve). Kromě daného díla je Joannikij Juraj Bazilovič autorem asketických spisů, které psal v církevní slovanštině (*Beseda ili slovo k bratiju v dostoinstva inokov* – dílo zůstalo v rukopise – usilovalo o reformu mnišské disciplíny), ale i latinsky (*Imago vitae monasticae*, Košice 1802). Historiografický charakter má práce *Brevis notitia fundationis Theodori Koriatovits...* (Košice 1799–1805).

Do roku 1963 byl Výklad svaté liturgie uložen v klášterní knihovně v Mukačevu, dnes je v univerzitní knihovně Užhorodské národní univerzity. Text je napsán dvojjazyčně, v církevní slovanštině a latině. Zpravidla jde o kompilaci sestavenou na bázi dobových liturgických příruček, a to Jacquesa Goara (lat., Benátky 1730), Pierra Le

Bruna (Benátky 1770, jde o lat. překlad franc. originálu) a Ladislava Tompy (lat., Bratislava 1785–1788). Tyto texty přebírá podle editorů Bazilovič v celých pasážích a činí z nich výtahy. Popis obsahu podal Cyril Vasil' (2002). V první části Bazilovič vykládá ustanovení novozákonní obětí a srovnává ji s jiným pojetím v Starém zákoně, přičemž polemizuje s protestantským pojetím eucharistie.

Z jazykového hlediska je církevněslovanský text systémově kontaminován ukrajinismy, a vytváří tak národní variantu tohoto jazyka; v latině se vyskytuje řada odchylek od úzu: nestandardní perfektové kmen slovesa *relinquere*, nahrazování původních diftongů „ae“ a „oe“ na „e“, někde je „c“ místo „t“ (pronunciace), jinde se objevují omyly v geminátách (*resurrectio /resurectio*), někde je rozkolísaný pravopis (*auctor*, *autor*, dokonce *author*); jsou tu ovšem i syntaktická specifika. O historických a literárních souvislostech hovoří editoři na ss. XXXV–XLIII, jde však spíše o souvislosti mimoestetické. Možná by si více pozornosti zasloužila právě literárněestetická a také liturgická charakteristika; očekával bych tu přítomnost více disciplín, ale jinak oceňuji jasnost, srozumitelnost a úspornost tohoto úvodu k edici, včetně výkladu edičních zásad. Jde o důležitý ediční počín, jehož význam se ocení až na pozadí dalších edic; ale již nyní je zřejmé, že se tím začíná nová kapitola poznávání evropské kultury ve vši její divergentnosti.

Ivo Pospíšil

PAMĚŤ EURÓPSKEJ KULTÚRY A SPOLOČENSKÝCH VIED ZNAMENÁ NÁVRAT K OSOBNOSTI

Vladimír Franta – Ivo Pospíšil: *Josef Jirásek jako rusista, slovakista a umělec slova.* Ediční série Brněnské texty z filologicko-areálových studií, sv. 2. Ústav slavistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009. 160 s. textů + 38 s. dokumentů.

Najskôr už možno seriózne vypovedať o tom, že reálne jestvuje a uskutočňuje sa profilový edičný zámer, ktorý vzniká v Ústave slavistiky na Masarykovej univerzity, odkiaľ sa za posledné roky do odbornej verejnosti dostávajú monografické práce, ktoré navracajú do aktuálneho vedomia spoločenských vied tých pracovníkov literárnej vedy, slavistiky, spoločenských vied blízkyh umeniu, ktorí pôsobili na tejto univerzite a patrí im pozornosť európskeho poznávacieho priestoru. O vzťahu medzi časom a dejinami ľudskej spoločnosti, teda o myslení a činoch, ktoré ho podnecujú či naplňajú, jestvuje viacero sentencií, ale ich odvrátenú stranu vytvára zabúdanie na tých, ktorí stáli ad rem jej bohatých dejín v akademickom a vedeckom svete.

Masarykova univerzita za deväť desaťročí svojho jestvovania a aktívneho účinkovania vo výskume i vzdelávaní sa spája so životnými i pracovnými osudmi vynikajúcich osobností, ktoré prostredníctvom svojho odboru prekročili „územie“ alma mater, a vstúpili zverejnenými prácami, odborným a verejným vystupovaním do širšieho dejepisu spoločenských vied. Na priesečníku sociológie, historiografie, politológie, literárnej vedy, slavistiky, translatológie, autorskej literárnej tvorby a „diplomacie“ samotných spoločenských vied sa naplnil aktívny a nie prostý pedagogický a vedecký život Josefa Jiráska. Štvrtá kapitola monografickej práce sa venuje profilu tematizovanej *osobnosti Dr. Josefa Jirásek: Člověk občanem – občan člověkem* a jej autorom je *Vladimír Franta*.